

BOSSGÅRD 17:1

NORRKÖPINGS KOMMUN

Kulturmiljöutredning

2020-11-23

UPPDRAGSNAMN

Kulturmiljöutredning inför
detaljplan för Bossgård 17:1, Östra husby
kyrkomiljö, Norrköpings kommun

UPPDRAGSANSVARIG

Felix Lotz

DATUM

2020-11-23

FÖRFATTARE

Olle Danielsson

ÄNDRINGSDATUM

2020-xx-xx

GRANSKARE

Lisa Berglund

UPPDRAGSNUMMER

-

FOTO

Olle Danielsson om inget annat anges.

BESTÄLLARE

Arkö Bostad AB

FREDRIKSSON
arkitektkontor ab
Skolgatan 1a 60225 Norrköping
011-100066 fax 011-365402
fredrikssonarkitektkontor.se

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I. INLEDNING	5
SAMMANFATTNING	6
BAKGRUND	7
SYFTE	7
METOD OCH BEGREPP	7
UPPDRAG	8
AVGRÄNSNINGAR	8
BEFINTLIGA SKYDD FÖR KULTURMILJÖN	10
2. VÅRDA, UTVECKLA OCH STÄRKA	13
KULTURMILJÖANALYS OCH VÄRDERING	14
Övergripande värdering	14
Bossgård 17:1	14
KÄNSLIGHETS- OCH TÄLIGHETSANALYS	17
RÅD OCH REKOMMENDATIONER	19
Skydd i detaljplan – Bossgård 17:1	19
Ny bebyggelse – Bossgård 17:1	23
Övriga råd	24
3. HISTORIK	25
4. KULTURMILJÖBESKRIVNING	36
OMGIVNINGAR	38
BOSSGÅRD 17:1	44
5. REFERENSER	63

I Inledning

SAMMANFATTNING

Den antikvariska utredningen har upprättats som underlag för pågående detaljplaneprocess för fastigheten Bossgård 17:1. Inom fastigheten ligger en äldre gårdsmiljö med fyra bevarade byggnader varav en finns under mark. Fastigheten består av Bossgårds historiska mellangård och västergård som slogs samman till en fastighet omkring år 1900. Bossgård bestod ursprungligen av tre gårdar som karterades för första gången år 1650, troligen har gårdarnas placering varit desamma betydligt tidigare än så. Gårdarna bedrevs som lantbruk ända in på 1800-talets slut. Omkring denna tid anlades en butik och mellangården fick funktion av handelsgård med handelsträdgårdsverksamhet och butik på platsen. Denna verksamhet fortsatte troligen in på 1900-talets mitt, tills frälsningsarmén tog över byggnaden och använde denna som sommarhem. Under modern tid har huset varit café, och sedan 2016 är bostadshuset inrymt med fyra lägenheter.

Bostadshuset på Bossgård 17:1 har gått under flera namn, Älghammar från 1930-talet och Ro sedan slutet på 1940-talet.

Bostadshuset har legat på platsen åtminstone sedan 1800-talets mitt, troligen ännu tidigare, men byggdes om under 1800-talets slut och 1900-talets början till att få den utformning det har idag. Huset har en utpräglad schweizerstil med detaljrika paneler, lister, omfattningar, synligt underlagstak och taktassar samt takfotsbårder som alla är typiska för byggnadsstilen. I anslutning till bostadshuset ligger en ekonomibyggnad som även är från tidigt 1800-tal eller ännu tidigare med liknande utformning i schweizerstil, därtill finns en mindre ekonomibyggnad som troligen är från 1900-talets början. Nordväst om bostadshuset finns en källarbyggnad som enligt utsago använts som lager och matkällare, denna kan påvisas åtminstone från 1930-talets början.

Tomten som byggnaderna är placerade på har en stor uppvuxen lindallé om tolv träd som planterades omkring år 1900. I fastighetens sydvästra hörn finns rester kvar från handelsträdgården som bedrevs på platsen, men endast sex träd kvarstår, den överhängande majoriteten fälldes när Östra Husby skola uppfördes omkring 1970. Utredningen redovisar miljöns och byggnadernas kulturhistoriska värden samt predicerar världens uttryck. Utredningen syftar även till att beskriva hur de identifierade värdena bör tillvaratas i kommande planläggning.

Bossgård 17:1 är tillsammans med den närbelägna Bossgård 11:1 ett värdefullt område för bygden och beskriver Östra Husbys tidiga historia samt är del av det moderna samhällets uppkomst.

Bebyggelseområdet med bevarade strukturer är en viktig del av att förmedla denna historia och är miljöskapande för Östra Husbys bebyggelsemiljö.

Den östra delen av Bossgård 17:1 utgör ett särskilt värdefullt område som avses i PBL 8 kap. 13§ med hänsyn till fastighetens historia och bevarade bebyggelsemiljö samt den till bebyggelsen kopplade grönmiljön. Området föreslås beläggas med ett antal skyddsbestämmelser i avseende att värna miljöns läsbarhet och de värdebärande delarna som utgör miljön. Bland annat föreslås att allén bevaras, den grusbelagda vägen från norr till söder ska fortsatt vara grusbelagd, att ett avgränsat område i den befintliga bebyggelsens närhet ej ytterligare bör bebyggas, samt att nya byggnader på fastigheten bör utformas på ett sätt som harmoniserar med det omgivande samhällets skala.

Bostadshuset och ekonomibyggnaden utpekas som särskilt värdefulla byggnader enligt PBL 8 kap. 13§. Byggnader får ej förvanskas. Utredningen rekommenderar att byggnaderna beläggs med rivningsförbud samt att ett antal skyddsbestämmelser kopplas till dessa för att värna de värdebärande delarna.

Utredningen bedömer att utökad byggrätt på fastigheten är möjlig och rekommendationer för ny bebyggelse inom Bossgård 17:1 ges för att anpassa denna till den befintliga miljön. Dessa avser avstånd till befintliga byggnader på platsen men också den nya bebyggelsens skala avseende höjder och generella utformning.

Avslutningsvis ges en rad övergripande råd och rekommendationer till fastighetsägare och kommunen vid hantering av planärendet och bebyggelsen däruti, såsom material och metoder.

BAKGRUND

Norrköpings kommun har inlett planarbete med exploatörssamverkan för den berörda fastigheten Bossgård 17:1 med syfte att upprätta ny detaljplan. Den nya detaljplanen ska syfta till att utöka byggrätten på fastigheten då nuvarande fastighetsägare önskar förtäta tomten.

Fastigheten är placerad i nära anslutning till Östra Husby kyrka och kyrkomiljö samt inom riksintresseområdet för kulturmiljövården ”Östra Husby – HäradsHAMMAR” [E94], därför har Norrköpings kommun ställt krav på att en antikvarisk utredning av området ska föregå detaljplanarbetet.

SYFTE

Inför framtagande av ny detaljplan för fastigheten Bossgård 17:1 är kommunen i behov av ett kunskapsunderlag i form av en antikvarisk utredning som redovisar fastigheternas kulturhistoriska värden samt ger råd och riktlinjer för hänsyn till dessa. Den antikvariska utredningen syftar till att möta beställarens kunskapsbehov i planprocessen.

Den antikvariska utredningen ska:

- Översiktligt kartlägga byggnader och miljöer, de värdebärande delarna samt områdets historik för att kulturhistoriskt värdera dessa.
- Ge vägledning i detaljplaneprocessen inför nybyggnation och underlag för utformning av nybyggnation.
- Ge rekommendationer för att värna kulturhistoriskt värde inför ny detaljplan samt inför byggprojekt.
- Upprätta en känslighets- och tålighetsanalys.
- Inventera och dokumentera byggnaderna inom fastigheten i sitt befintliga utförande.

Utredningen utförs förutsättningslöst utan ställningstaganden till framtagna scenarion för bebyggelse av området.

METOD OCH BEGREPP

Värderingen följer de råd och rekommendationer som ges i Boverkets författningssamling (BFS 2016:6) gällande enskilda byggnaders- och den sammansatta bebyggelsens värde.

Utredningen tar stöd i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) *Plattform för Kulturbistorisk värdering och urval* (2015) där miljöns bärande berättelser och dess fysiska uttryck identifieras och en bedömning av hur fullständig och relevant byggnaden och miljön är ur kulturhistorisk synvinkel. Därefter kan rekommendationer ges för hur kommande åtgärder bör förhålla sig till dessa med utgångspunkt i plan- och bygglagens krav.

Metoden för utredningen har grundat sig i en arkiv-, kart- och litteraturstudie samt en fältinventering som inkluderat byggnadernas exteriör och interiör samt miljöer inom planområdet. Utifrån studierna har byggnadernas och miljöernas bärande berättelser identifierats och beskrivits.

UPPDRAG

Uppdraget består i att ta fram ett kunskapsunderlag i form av en antikvarisk utredning som ska möta beställarens kunskapsbehov i planprocessen för fastigheten Bossgård 17:1.

Vidare ska byggnaderna på fastigheten inventeras exteriört för en övergripande nulägesbeskrivning.

Uppdraget utfördes i oktober och november 2020 av byggnadsantikvarie Olle Danielsson.

AVGRÄNSNINGAR

Utredningen avgränsas fysiskt till fastigheten Bossgård 17:1. Utredningen kommer dock beröra den omgivande miljön med angränsande fastigheter för att klargöra fastighetens påverkan på området. Detta för att möjliggöra heltäckande råd och rekommendationer inför planarbetet.

Omfattningen av undersökningsområdet innefattar såväl offentliga miljöer, kyrkomiljön, bostadsområde, parkmark och skolområdet. Värdering, analyser och konsekvensbeskrivningar kommer således ske i ett större miljöperspektiv likväl som för den enskilda fastigheten och bebyggelsen inom denna.

Platsinventeringar har utförts utvändigt på den berörda fastigheten samt omgivningarna.

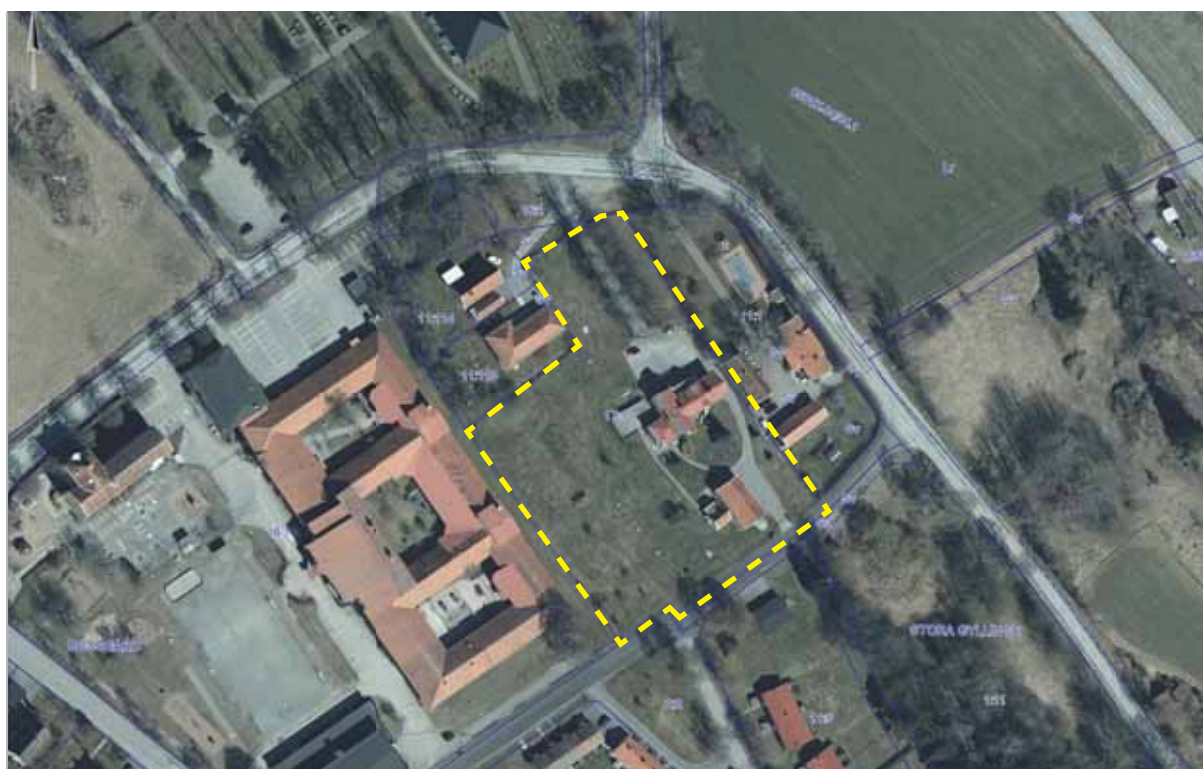
Utredningen omfattar inte arkeologi, dock har en arkeologisk undersökning föregått kulturmiljöutredningen, utförd av Arkeologikonsult, rapport nr. 2020:3337.

Orienteringskarta över utredningen. Fastigheten ligger i Östra husby, ca 25 km öster om Norrköping. Karta hämtad från lantmäteriet.

Ortofoto med fastighetsavgränsningar över Östra husby, gulmarkerad fastighet är Bossgård 17:1, just söder om kyrkan och väster om Östra husby skola. Foto från Lantmäteriet, hämtad från Norrköpings kommuns digitala karta.

Ortofoto med fastigheten Bossgård 17:1 inringad av gul streckad linje. Allén syns mot norr och bostadshuset centralt på fastigheten samt en äldre ekonimygnad/ladugård i fastighetens södra del. Foto från Lantmäteriet, hämtad på Norrköpings kommuns digitala karta.

BEFINTLIGA SKYDD FÖR KULTURMILJÖN

Riksintresse för kulturmiljövården

Fastigheten Bossgård 17:1 ligger inom riksintresset för kulturmiljövården ”Östra husby – Häradshammar” [E94]. Riksintresseområdet är ett sådant område som anses ha så stort kulturhistoriskt värde att det är av vikt för hela nationen. Riksintresseområdet skyddas av Miljöbalken (1998:808) 3 kap 6§ som gör gällande att fysisk miljö med värde för kulturmiljövården ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada denna. Motiveringen för riksintresset Östra husby – Häradshammar” [E94] lyder:

” Centralbygd i sprickdalsterräng med rikt fornlämningsbestånd.”

Hämtat ur ”Riksintressen för kulturmiljövården – Östergötlands län (E)” publicerad på Riksantikvarieämbetets hemsida [2020-10-29].

Uttrycken för riksintresset sammanfattas till ”Skärvtenshögar, stensträngssystem och gravfält från bronsålder och framåt. Östra Husby nyklassicistiska 1800-talskyrka, kyrkbyn med prästgård och tillhörande ekonomibyggnader samt skola och tiondebod från 1700-1800-tal. Östra Husby tingsplats. Bossgård fd länsmansboställe. Häradshammar nyklassicistiska 1800-tals kyrka, kyrkby med prästgård och skola. Talrika bymiljöer i ursprungligt läge.”

Hämtat ur ”Riksintressen för kulturmiljövården – Östergötlands län (E)” publicerad på Riksantikvarieämbetets hemsida [2020-10-29].

I länsstyrelsens precisering av riksintressområdet från 2001 omnämns fastigheten som är fokus för utredningen specifikt (s.21). Även det historiska bossgårds mellangård och bossgårds by lyfts fram som helhet och tolkas således ha stort kulturhistoriskt värde för riksintresseområdet.

Riksintressets värden ska prioriteras i det kommunala arbetet med samhällsplanering. Åtgärder inom fastigheten Bossgård 17:1 får enligt Miljöbalken (1998:808) 3 kap. 6 § inte utgöra ”påtaglig skada” på riksintresset.

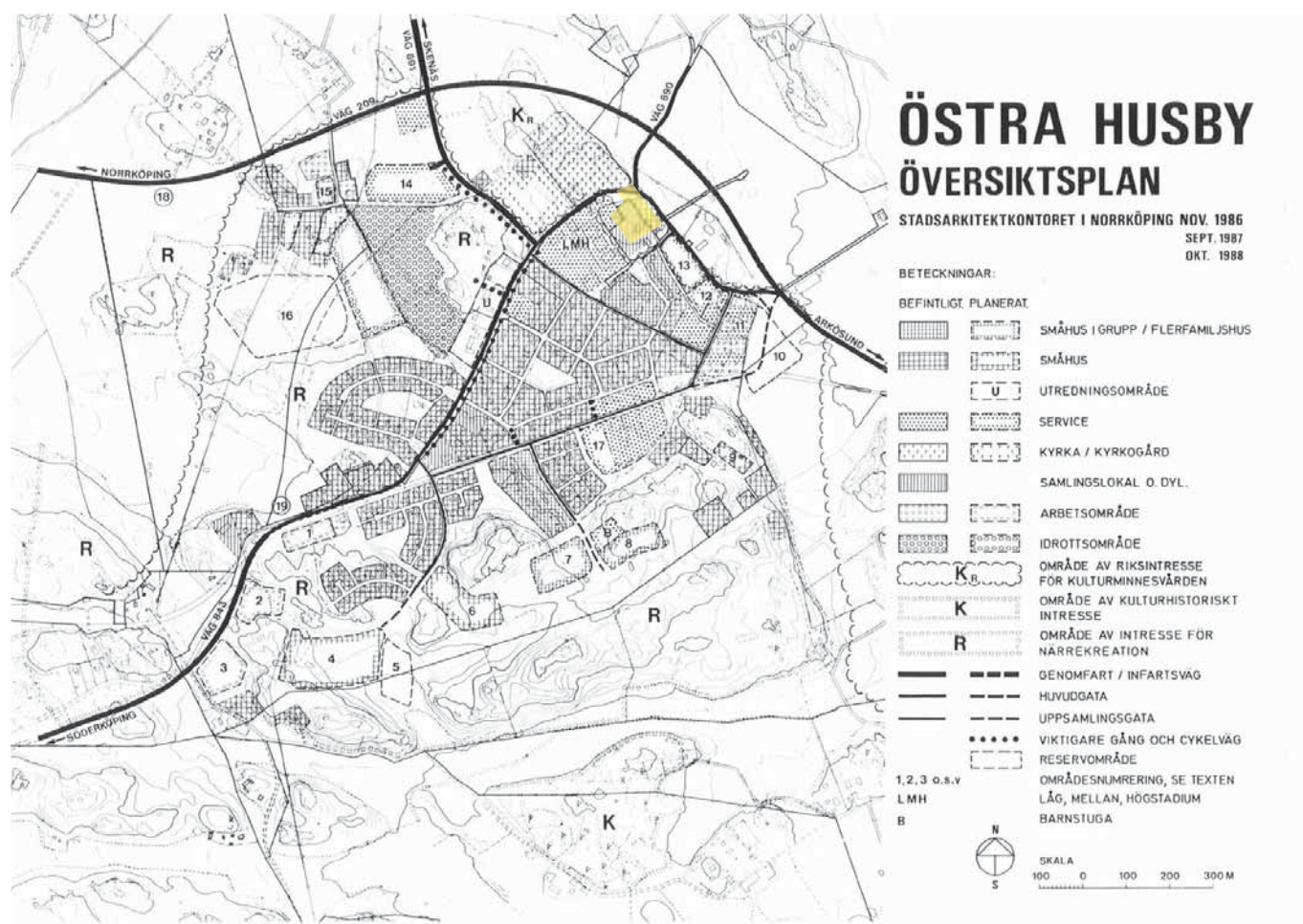
Länsstyrelsens östgötakarta med kartlager för riksintresseområden. Rödpointad begränsningslinje och rödskräfferad yta ingår i riksintresset för kulturmiljövården E94, Östra husby - Häradshammar. Fastigheten markerad med gul yta inom riksintresseområdet. Karta från Länsstyrelsen.

Översiktsplan

Översiktsplanen för Östra husby upprättades 1989 och aktualiserades 2017 som gällande för platsen. I denna pekas hela fastigheten Bossgård 17:1 ut som område för samlingslokal.

Under rubriken ”Förtätning” förordas att möjligheterna till förtätning inom Östra husby är små. Tre områden föreslås dock, men Bossgård 17:1 omfattas inte av utpekade områden.

I ÖP preciseras omfattningen av riksintresseområdet för kulturmiljön i en kartbild och under rubriken ”Kulturhistoriska områden” utpekas platsen som område nr 1.”kyrkan med omgivande miljö (riksintresse). Området runt kyrkan är en mindre del av ett större sammanhängande kulturlandskap. Områdesbestämmelser kan upprättas för att närmare precisera regler för bebyggelsen mm. För att bevara miljön bör den öppna landskapsbilden bibehållas. Byggnader bör ha traditionell form, färg och placering (olika i olika delar av området). I de närmaste omgivningarna bör särskild hänsyn tas till landskapsbilden.”

Karta från Östra husby översiktsplan, antagen 1989 och aktualiserad 2017. Begränsningsområdet för riksintresseområdet märkt med "Kn". Bossgård 17:1 åter märkt med gul yta. Den stående vertikala skrafferingen betecknar "samlingslokaler och dyl."

Plan- och bygglagen (2010:800)

FÖRVANSKNINGSFÖRBUD & VARSAMHETSKRAV

Då Bossgård 17:1 saknar detaljplan finns inga ställningstaganden för kulturmiljön i nuläget, dock anses förvanskningförbudet enligt PBL 8 kap 13§ och varsamhetskravet 8 kap 14, 17§§ vara gällande med stöd av Boverkets definition av när förvanskningförbudet träder i kraft.

Detta innebär att förbud mot förvanskning gäller för byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt oberoende av om byggnaden finns utpekad i en detaljplan eller ej. Förvanskningförbudet gäller såväl interiöra som exteriöra åtgärder och oberoende av om åtgärder är bygglovs- eller anmälningspliktiga. Dessa bestämmelser gäller även anläggningar, tomter, allmänna platser och bebyggelseområden.

Varsamhetskravet PBL 8 kap. 14, 17 §§ gäller alla byggnader och vid alla ändringar, såväl invändigt som utvändigt och oberoende om en åtgärd är bygglovs- eller anmälningspliktig. Enligt varsamhetskravet PBL 8 kap. 17 § ska ändringar av byggnader utföras varsamt, så hänsyn tas till byggnadernas karaktärsdrag och så att byggnadernas tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. Vidare gäller varsamhet vid underhåll enligt 8 kap. 14 § PBL: ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och miljöns värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

Natur, Kultur: Miljöer i Östergötland, naturvårdsplan och kulturminnesprogram, Länsstyrelsen i Östergötlands län 1983

Området kring bossgård är utpekad som värdefull regional kulturmiljö i Länsstyrelsens kulturminnesprogram från 1983. Området benämns K103 Östra husby kyrkomiljö.

Beskrivningen och motiveringen för kulturmiljön lyder:

”...Bossgården SO om kyrkan utmed gamla landsvägen är en enhetlig gårdsmiljö om tre ljust grönmålade bostadshus av trä med bodar i samma stil. Äldsta huset härrör från 1700-talet. Gården har bland annat varit länsmannaboställe med finka. I miljön ingår vidare bl a en ryggåsstuga, sannolikt 1700-tal...”

2

Vårda
utveckla
och stärka
kulturmiljön

KULTURMILJÖANALYS OCH VÄRDERING

Övergripande värdering av undersökningsområdet

Bossgårds samlade fastigheter 11:1 och 17:1 har en nyckelroll i berättelsen om Östra Husbys uppkomst och utveckling under medeltiden fram till 1900-talets mitt. Bossgård är ortens centrala bebyggelse som resterande samhället vuxit fram vid. Bossgård utgjorde stamfastigheten som delats och styckats av för uppförandet av Östra Husby. Bossgård 11:1 och 17:1 utgör en välbevarad enhet av byggnader med rötter i 1700-talet som senare ändrats under 1800-talets mitt och andra hälft, detta anses vara representativ för bebyggelseutvecklingen på Sveriges landsbygd under denna period.

Bossgårds tre historiska gårdar bidrar till berättelsen om den administrativa och rättsliga utvecklingen i Sverige sedan tidig medeltid. Detta värde ligger idag dock främst i Bossgårds östra gård (11:1) då den fram till 1900-talets början fungerat som kronolänsmannabostad och fortsatt är en intakt representation av en sådan.

Det är även tydligt att Östra husby kyrka alltid haft en rådande roll som ortens viktigaste byggnad, något som också understryks i riksintressebeskrivningen. En kyrka har stått på platsen, troligen sedan 1100-talet och samhället som vuxit upp nära kyrkan har hållits lågt, även in i modern tid och på så vis låtit kyrkan fortsätta ha den rollen. Kyrkans betydelse för Östra Husbys silhuett bedöms vara av betydande värde.

Utredningsområdet sett från söder med Östra husby kyrka i bakgrunden. Till höger skimtar bostadshuset på Bossgård 17:1 och till vänster kan man ana skolbyggnaden.

Bossgård 17:1

BYGGNADERNA

Fastighetens östra del är en historiskt intakt gård med bevarad bebyggelse från 1800-talets första hälft, möjligen ännu tidigare. Huvudsakligen speglar fastigheten historien om den handelsgård som tillkom under 1800-talets slut där handel och handelsträdgårdsverksamhet bedrivits.

Byggnaderna består av ett bostadshus i en ovanlig planform och tillhörande ekonomibyggning som troligen fungerat som loge/ lada, stall eller annan komplementbyggnad samt mindre uthus och en källare. Byggnadsbeståndet är representativt för en mindre handelsgård på landsbygden. Bostadshusets planform och fysiska detaljer möjliggör att förstå dess historiska utveckling i flera etapper då detta har byggts ut och förändrats. Fysiska komponenter som ännu inte identifierats i byggnaden och i byggnadens stomme kan troligen komplettera denna information. Byggnaden bedöms således ha en exteriör hög läsbarhet.

Vissa ändringar, så som fönsterbyte, ombyggnationer och uppförande av utrymningstrappor o dyl. har förändrat byggnaden men inte dess generella karaktär, huset bedöms i huvudsak vara representativt för en något exklusivare bostad under 1800-talets slut och sluter stilhistoriskt väl an till tidens intrikata panel- och snickeriarkitektur. Husets kulör har rönt den viss status av märkesbyggnad för Östra Husby, men hur länge denna kulör varit förhärskande har inte klargjorts.

Byggnadens fysiska komponenter med välbevarad panel, intrikat locklist och andra snickerier bedöms vara värdebärande.

Ekonomibyggningen är välbevarad från tidigt 1800-tal eller ännu tidigare som bedöms i hög grad vara fysiskt intakt. Huset har bevarad panel, lockläkt, spikning, dörrar, fönster, beslagning och takkonstruktion. Byggnaden bedöms komplettera bostadshuset till en sammanhållen gårdsmiljö på ett relevant sätt och är en bra representant för äldre lantlig bebyggelse på orten. Dess höga bevarande i fysiska komponenter är värdebärande och bedöms kunna möjliggöra kunskapsutvinning i fråga om tekniska ställningstaganden vid uppförandetiden. Ännu ej undersökta komponenter kan troligen komplettera denna bild då utredningen ej omfattat invändiga undersökningar.

Källaren/ skyddsrummet ses som en kompletterande byggnad till den övriga gårdsbilden, som ett uthus som utgör en historiskt viktig del för en handelsgård då den ska ha fungerat som lager och förvaring för butiken på platsen. En byggnad syns på källarens plats vid karteringen från 1934, troligen har källaren på platsen tidigare haft en överbyggnad.

Uthuset har troligen uppförts under tidigt 1900-tal som en komplementbyggnad till handelsgården. Denna har ett visst miljöskapande värde för den sammanhållna gårdsmiljön.

GRÖNYTOR

Med tiden har Östra Husbys utveckling resulterat att fastigheten har ändrats kraftigt, främst i den västra delen. Bossgårds historiska ”Västergård” revs omkring sekelskiftet och på platsen uppfördes en handelsträdgård. Omkring denna tid uppfördes även allén som leder upp till Bostadshuset på tomten. I samband med byggandet av Östra Husby skola omkring 1970 har handelsträdgården i huvudsak försvunnit och endast en mindre förekomst av träd har lämnats kvar i denna del av fastigheten. Prydnadsträdgården som tidigare omgivit bostadshuset har likaså fallit till föga för modernare estetik och mer praktiskt underhåll och mycket lite finns bevarat även av denna. Handelsträdgårdens tidigare utformning av grönytor, odlingar och prydnadsträdgård bedöms i dagsläget ej vara tydligt läsbar eller intakt, utan endast vara en kvarleva sedan verksamheten i huvudsak avslutades under 1900-talets andra hälft.

Grönytan i anslutning till gården på Bossgård 17:1 har mist sin relevans då den sporadiska förekomsten av fruktträd inte på ett tydligt sätt kan bidra till berättelsen om handelsträdgården på platsen.

Fastighetens välbevarade och uppväxta allé visar tydligt på förra sekelskiftets trädgårdsideal och bedöms vara ett tidstypiskt komplement till det representativa bostadshuset. Tillsammans utgör allén och byggnaden en värdefull helhet.

VÄRDEBÄRANDE DELAR OCH KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA

- Allén i fastighetens norra ände.
- Grusbelagd väg genom området samt grusplanen.
- Skyddsrum/jordkällare i fastighetens nordvästra hörn.
- Öppen grönyta i närheten av Bostadshuset och ekonomibygnaden med inslag av prydnadsträdgård.
- Förekomst av äppelträd
- Bostadshuset i sin helhet med volym och placering. En miljöskapande värdefull byggnad för Östra Husby och ett gott exempel av det sena 1800-talets estetik.
- Bostadshusets exteriöra utformning med murad naturstensgrund, pärlfog, liggande och stående panel, den fysiska panelen och locklisten med intrikat utformning, fönsteromfattningar, fönsterform och fönsterplacering, taktassar, synligt underlagstak, lövsnyderier i takfoten, det plåttäckta taket och dess skorstenar. Verandans storlek och fönsterutformning.
- Ekonomibygnaden i sin helhet med volym och placering som miljöskapande värdefullt exempel på Östra Husbys agrara utveckling sedan tidigt 1800-tal eller ännu tidigare.
- Ekonomibygnadens exteriör med proportioner och placering av dörrar och fönster. Befintlig panelklädnad, dekorativ panel i gavelrösten, locklister, fönster, dörrar, beslagning och omfattningar samt att infästning skett med smidd- eller klippspik och äldre fyrkantig mutter.
- Ekonomibygnadens stomme av timmer samt takkonstruktion av timmer.
- Uthuset som kompletterar gårdsbilden med sin volym och placering.

KÄNSLIGHETS- OCH TÅLIGHETSANALYS

Analysen bygger på den kulturhistoriska värderingen och de strukturer och samband som är nödvändiga för kulturmiljöns helhet och relevans. Analysen visualiserar vilka delar av undersökningsområdet som är mest känsliga för förändring. Känsligheten bedömer risken av att relevanta kulturhistoriska värden minskar eller går förlorade vid tillägg och ändringar. Analysen tydliggör också miljöns möjlighet att tåla nya inslag utan att dess kulturhistoriska karaktär påverkas negativt. Dominerande uttryck och tydliga samband har bättre förutsättningar att förmedla platsens kulturhistoriska värde.

- Mycket känslig miljö
- Känslig miljö
- Tålig miljö

Värdefulla siktlinjer

RÅD OCH REKOMMENDATIONER

Detta avsnitt är upplagt så att fastigheten får en övergripande beskrivning av miljön, därtill kopplas möjligheten att utpeka området och byggnader som särskilt värdefullt enligt PBL 8 kap. 13§.

Råd angående fastigheten lämnas i form av varsamhetsbestämmelser som kopplas till bebyggelseområdet.

Därefter behandlas enskilda byggnader på fastigheten, där eventuella särskilt värdefulla byggnader enligt PBL 8 kap. 13§ utpekats, samt förslag på tillhörande skyddsbestämmelser och eventuella rivningsförbud. För byggnaderna föreslås även varsamhetskrav enligt PBL 8 kap. 14, 17 §§. Rekommendationerna gäller sådant som bör föras in i plankarta och planbeskrivning såväl som övergripande ställningstaganden i planarbetet.

Därefter fokuserar råd och rekommendationer på utformning av nybebyggelse på fastigheten.

Till sist ges övriga övergripande råd.

Skydd i detaljplan – Bossgård 17:1

Bossgårds historiska mellangård utgör den östra delen av fastigheten Bossgård 17:1 och är av stort kulturhistoriskt värde. Miljön utgör ett särskilt värdefullt bebyggelseområde ur historisk och kulturhistorisk synpunkt och bör skyddas genom varsamhetskrav enligt PBL 8 kap. 14, 17 §§. Varsamhetskravet kan preciseras genom varsamhetsbestämmelser för att bevara befintliga egenskaper/utformning och detaljer. Markeras i plankartan med ”k”. Anpassning till omgivande miljö är av stor vikt när åtgärder som nybyggnad, tillbyggnad och ändringar som kan resultera i negativ påverkan på bebyggelseområdet sker.

Byggnaderna ”bostadshuset” och ”ekonomibygnaden” utpekats som särskilt värdefulla byggnader enligt PBL 8 kap. 13 § med motivation i ovan beskriven värdering samt som det fysiska uttrycket av fastighetens kulturhistoriska värde. Det faktum att byggnaderna anses vara exteriört välbevarade från tiden innan 1920-talets bebyggelseexpansion förstärker anledningen till att de utpekats som särskilt värdefulla enligt samma lag. Byggnaden ”uthuset” utpekats som en värdefull byggnad enligt PBL 8 kap 14 § på grund av dess miljömässiga värde som del av gårdsmiljön.

Då fastigheten ligger inom riksintresseområdet Östra Husby – Häradshammar [E 94] ska ändringar- eller upprättande av detaljplaner ske i dialog med Länsstyrelsen i Östergötland.

FÖRSLAG PÅ VARSAMHETSBESTÄMMELSER FÖR FASTIGHETEN BOSSGÅRD 17:1:

- Allén i fastighetens norra entré bevaras.
- Vägen från norr till söder genom området ska vara grusbelagd
- Området som i känslighetsanalysen markerats med rött får ej ytterligare bebyggas, ytan bör beläggas med prickmark.
- Källaren bevaras avseende placering och volym.
- Ny bebyggelse ska utformas på ett sätt som harmoniserar med skalan på omgivande bebyggelse och inte skymmer eller tar över uttrycket på fastigheten.

Bostadshuset

RIVNINGSFÖRBUD:

Byggnadens särskilda värde enl. PBL 8 kap. 13 § föranleder att den bör beläggas med rivningsförbud. Markeras med ”r” i plankarta.

FÖRVANSKNINGSFÖRBUD:

Byggnaden är en särskilt värdefull byggnad ur historisk, kulturhistorisk och miljömässig synpunkt och bör skyddas genom förvanskningsförbud enligt PBL 8 kap. 13 §. Förvanskningsförbudet preciseras genom skyddsbestämmelser för att bevara befintliga egenskaper och detaljer. Markeras i plankartan med ”q”.

FÖRSLAG PÅ SKYDDSBESTÄMMELSER:

- Byggnaden beläggs med rivningsförbud (r).
- Byggnadens planform får ej ändras.
- Byggnadens volym och generella utformning får ej ändras.
- Byggnadens exteriöra utformning med befintliga paneler och locklister ska underhållas och bevaras.
- Befintliga dekorativa element, profilerade taktassar, synligt underlagstak, takfotens träbård och fönsteromfattningar ska underhållas och bevaras.

VARSAMHETSKRAV:

Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse enligt PBL 8 kap. 14, 17 §§ och kan preciseras genom varsamhetsbestämmelser som markeras med ”k” i plankartan. Varsamhetsbestämmelserna reglerar vilka karaktärsdrag, värden och material som särskilt bör beaktas.

FÖRSLAG PÅ VARSAMHETSBESTÄMMELSER:

- Vid tekniskt behov av byte av panel eller locklister ska detta utföras i likvärdigt material med samma detaljutformning som ursprungligt. Gäller även infästning.
- Byggnadens fasad avseende fönsterplacering, fönsterindelning och fönsterutformning bevaras.
- Byggnadens färgsättning anpassas till dess kulturhistoriska sammanhang.
- Den frilagda stengrunden bevaras synlig och fogar underhålls och kompletteras lika befintlig pärlfog.
- Byggnadens tak ska vara belagt med falsad plåt

Ekonomibyggnaden

RIVNINGSFÖRBUD:

Byggnadens särskilda värde enl. PBL 8 kap. 13 § föranleder att den bör beläggas med rivningsförbud. Markeras med ”r” i plankarta.

FÖRVANSKNINGSFÖRBUD:

Byggnaden är en särskilt värdefull byggnad ur historisk, kulturhistorisk och miljömässig synpunkt och bör skyddas genom förvanskningsförbud enligt PBL 8 kap. 13 §. Förvanskningsförbudet preciseras genom skyddsbestämmelser för att bevara befintliga egenskaper och detaljer. Markeras i plankartan med ”q”.

FÖRSLAG PÅ SKYDDSBESTÄMMELSER:

- Byggnaden beläggs med rivningsförbud (r).
- Byggnadens planform får ej ändras.
- Byggnadens timmerstomme bevaras.
- Byggnadens volym och generella utformning får ej ändras.
- Byggnadens exteriöra utformning med befintliga paneler och locklister ska underhållas och bevaras.
- Fasader avseende dörr- och fönsterplacering, fönsterutformning och fönsteromfattningar ska bevaras
- Byggnadens dörrar och fönster med beslagning bevaras.

VARSAMHETSKRAV:

Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse enligt PBL 8 kap. 14, 17 §§ och kan preciseras genom varsamhetsbestämmelser som markeras med ”k” i plankartan. Varsamhetsbestämmelserna reglerar vilka karaktärsdrag, värden och material som särskilt bör beaktas.

FÖRSLAG PÅ VARSAMHETSBESTÄMMELSER:

- Vid behov av byte av panel eller locklister ska detta utföras i likvärdigt material med samma detaljutformning som ursprungligt. Gäller även infästning.
- Byggnadens färgsättning anpassas till dess kulturhistoriska sammanhang.

Uthuset

VARSAMHETSKRAV:

Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse enligt PBL 8 kap. 14, 17 §§ och kan preciseras genom varsamhetsbestämmelser som markeras med ”k” i plankartan. Varsamhetsbestämmelserna reglerar vilka karaktärsdrag, värden och material som särskilt bör beaktas.

FÖRSLAG PÅ VARSAMHETSBESTÄMMELSER:

- Byggnadens placering och volym ska bevaras
- Huset ska fortsatt kläs med träpanel

Ny bebyggelse inom Bossgård 17:1

Utökad byggrätt på fastigheten bedöms vara möjlig. Uppförande av nya bostäder på fastigheten Bossgård 17:1 anses kunna tillåtas mellan den befintliga bebyggelsen inom fastigheten och Östra Husby skola. Ny bebyggelse bör uppföras på behörigt avstånd från de befintliga husen inom fastigheten. Cirka 15 meter från Bostadshusets västligaste gavelsida i utbyggnaden har gränsen dragits för området som bedöms känsligt för förändring. Detta för att påvisa den historiska gårdens enhet och särskilja denna från ny bebyggelse.

Ny bebyggelse ska tillåta Östra Husby kyrka att fortsatt framträda och vara rådande över stadsbilden sedd från söder.

Ny bebyggelse bör anpassas till omgivande höjder och få maximalt 2 våningar.

Ny bebyggelse utformas med sadeltak och täcks av falsad plåt eller av takpannor av lertegel i terrakottakulör.

Takvinkel regleras mellan 20° - 45°

Ny bebyggelse utformas med panelklädda fasader med utvändig lockläkt eller putsade fasader för att skapa en sammanhållen enhet med fastighetens äldre bebyggelse samt för att fungera som en mjukare övergång mot Östra Husby skola.

Nya byggnader utformas med fönster som har korspost eller spröjs som indelar fönster i sex avskilda glas.

Färgsättning av ny bebyggelse sker med naturnära pigment, kulören ska särskilja sig från övrig bebyggelse inom fastigheten och ha en traditionell färgsättning. Med fördel kan färgsättning av ortens äldre ekonomibyggnader tas upp.

Förekomsten av äppelträd bör åter tas upp i nygestaltning av området.

Övriga råd

MATERIAL, METODER MM.

Val av material och metod har stor betydelse för kulturhistoriska miljöers karaktär och läsbarhet. Gällande både bostadshuset och ekonomibyggnaden bör ett väl planerat underhåll alltid föregå utbyte av bevarade historiska komponenter. Vilka värdebärande komponenter som ska bevaras anges i skyddsbestämmelserna ovan, även taktäckningsmaterial och fasadbehandling anges till viss del i skyddsbestämmelser och varsamhetsbestämmelser.

Bostadshuset är målat med någon form av oljefärg. Närmre analys behövs för att avgöra vilken typ av oljefärg det handlar om. Traditionellt bör en liknande byggnad ha målats med en linoljefärg, men det är oklart om det periodiska underhållet har skett med detta färgmaterial. Det är uppenbart att fasaden behöver en renovering i nuläget då viss färg krackelerar och delar av ytskikt är smutsiga. En undersökning av byggnadens historiska kulörer och färgmaterial borde tas fram för att komplettera byggnadens historia och för att kunna ge säkra råd kring byggnadens framtida förvaltning.

Ekonomibyggnaden är målad i en turkos färg som avviker från bostadshuset. Denna färg är lagd i ett lager ovanpå äldre färgmaterial som inte uppvisar samma kulör. Traditionellt har ekonomibyggnader av denna karaktär målats med slamfärg, men denna byggnad har målats med oljefärg innan dagens målning. En färgundersökning skulle behövas för att närmre kunna uttala sig om lämplig kulörsättning och underhåll.

Ekonomibyggnadens fasad mot väst, bakom krackelerad färg syns panelen som rödbrun och lockläkten har varit vitmålad, spikarna i panelen är av allt att döma handsmidda.

3

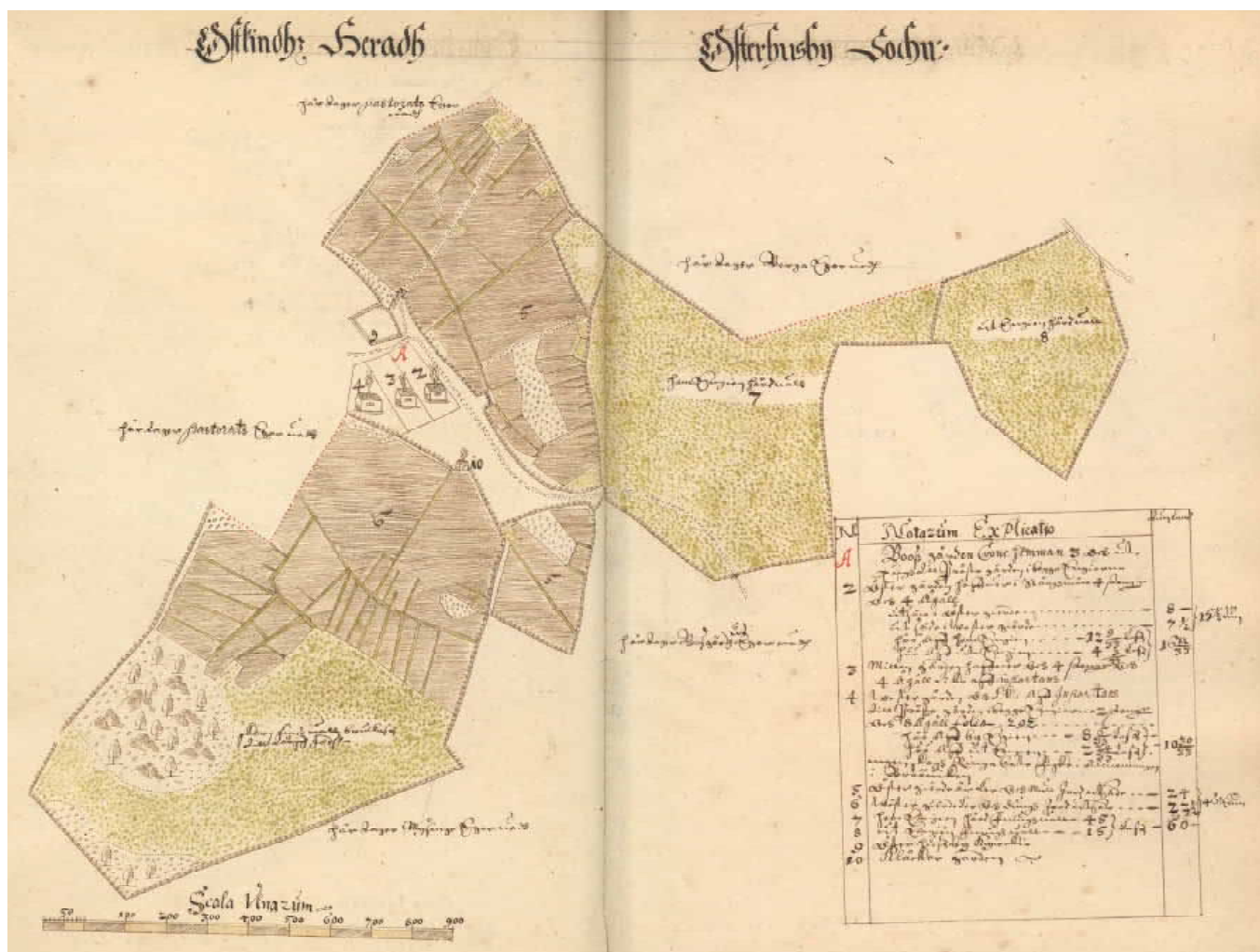
Historik

ÖSTRA HUSBY

Vikbolandet är känt för sin täthet av fornlämningar och större delen av Vikbolandet har varit bebott under mycket lång tid. Fynd har gjorts så tidigt som stenålder.

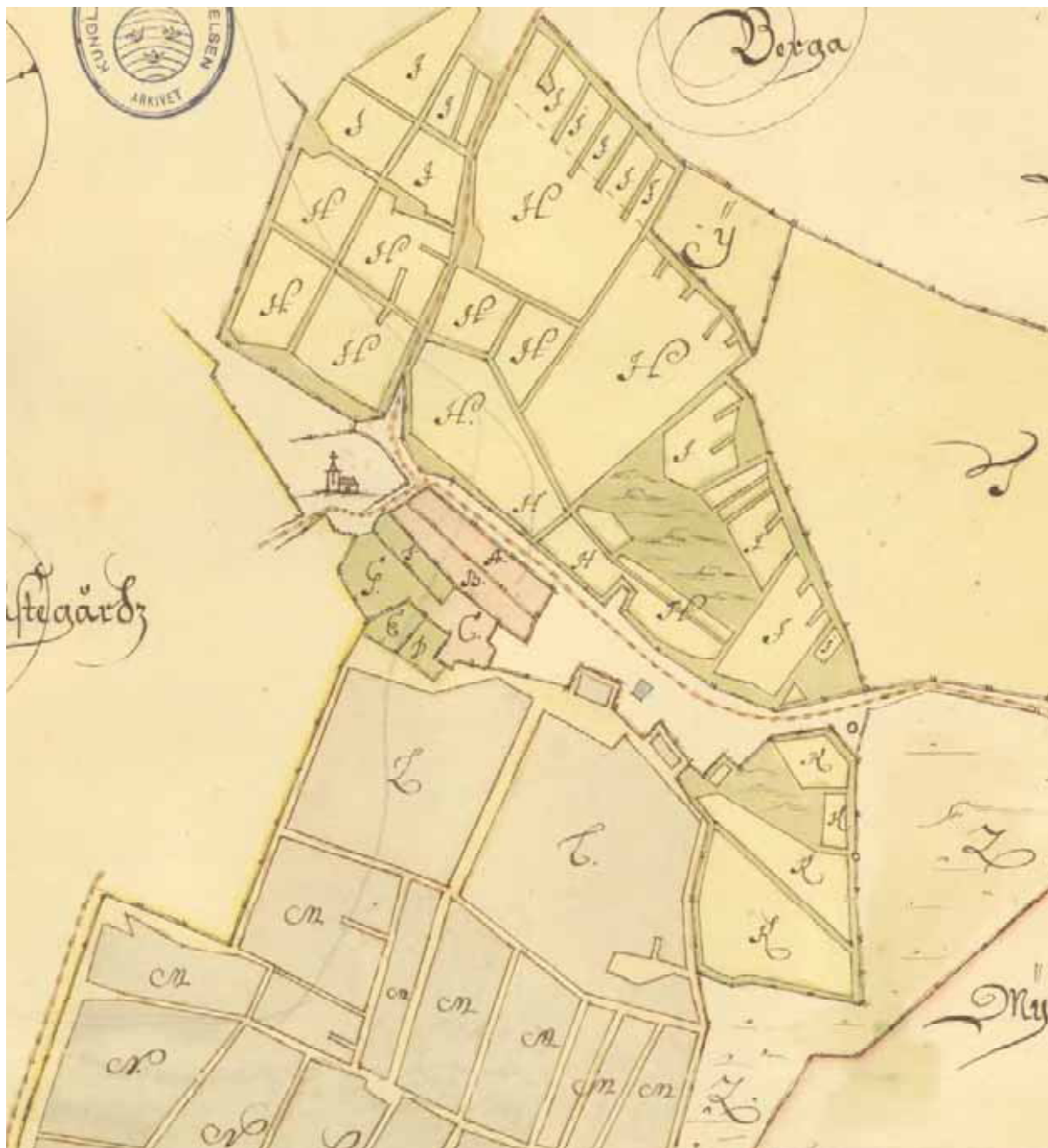
Östra husby nämns första gången i skriftliga källor år 1278 som Husaby. Namnet Husaby användes för platser som ingick i den kungliga förvaltningen och var ofta en central eller administrativ ort under tidig medeltid. "Husabyarna" förlorade sin betydelse under 1200-talet men flera orter som fungerat som "husaby" har bevarat namnet, däribland Östra husby. En kyrka uppfördes i Östra husby omkring 1100-talet och platsen har varit central i socknen ända sedan dess.

Östra husby karterades för första gången 1650 i en geometrisk ägoavmätning där kyrkogården visas och de tre gårdarna inom "Bossgårds kronohemman". Östergården", "Mellangården" och "Västergården" som på den tiden utgjorde huvuddelen av all bebyggelse på platsen. Dessa tre gårdar omfattar dagens Bossgård 11:1, 17:1 och 16:1 mfl. Vägsträckningen på kartan överensstämmer väl med dagens vägsträckning öster om undersökningsområdet, vidare mot syd och mot Mauritzberg, samt in i samhället mot väst.

Karta från 1650 över Bossgårds kronohemman. De tre gårdarna är placerade bredvid varandra, strax söder om kyrkan som markerats med en omgärdning av kyrkogården. Tre stiliserade stugor är utritade på kartan. Vägarna som markeras ut med streckade linjer är mycket lika de sträckningar som finns kvar än idag. Söder om gårdarna finns en mindre stuga som omnämns som klockargård. Karta från Lantmäteriets historiska kartarkiv.

På nästkommande kartering av Östra husby, eller dåvarande Bossgård från 1714 syns åter Östra-, Mellan- och Västra gården strax söder om kyrkan. De tre enheterna har delats i sju delar där A, B och C utgör tomterna för gårdarna och "B" är Mellangården, dagens Bossgård 17:1. De andra tomterna, D-F, inom gårdarna benämns som "halva tomter" men "F" kallas "En liten trä och kryddträdgård till mellangården" som låg strax väster om gårdstomten.

Utdrag av karta från 1714 med en noggrannare tomtavmätning. "B" på kartan är dagens Bossgård 17:1 där det gamla bostadshuset ligger. "F" är mellangårdens trä och kryddträdgård.

Tomterna inom Bossgård uppmättes i detalj 1749 då en tvist uppstått om tomternas storlek, form och vilka hus som stod på vilken tomt. Mellangårdens Lada (A) och foderhus (B) är utmarkerade och står till hälften på västergårdens tomt. Här syns även socknens fattigstuga markerad (D). Av kartan kan man utläsa att mellangården hade den största tomten till ytan inom Bossgård med 11 960 kvadratalnar vilket motsvarar ca 4220 m².

Utdrag av karta från 1749 under en dispyt om tomtmarker och byggnadernas placering. Här omnämns bland annat "A" som lada, "B" som foderhus och "D" som socknens fattigstuga. Tomten fastställs i denna handling som 4220 kvadratmeter. Karta från Lantmäteriets historiska kartarkiv.

Storskifte genomfördes i Bossgårds by 1778 och tomtränserna ändrades något, men inte nämnvärt. De tre gårdarnas placering ligger i samma läge som när de först karterades hundratjugo år tidigare. Omgivande mark där samhället Östra husby ligger idag är fortsatt obebyggt och bestod av Bossgårds åker- och betesmark.

Mellan 1846 och 1847 upprättades en mätning för laga skifte av Bossgårds by och detta är den enda äldre karteringen som i detalj visar samtliga byggnaders placering. De tre gårdarna är markerade med A, B och C och deras placering bedöms vara densamma som de äldre historiska kartorna. Här syns Länsmansgården närmast vägen i nordöst och bostadshuset på Bossgård 17:1 som är bevarad än idag, om än något ombyggt. Även ekonomibygnaden som finns bevarad på fastigheten syns på kartmaterialet. Bossgårds västergård syns placerad tätt intill mellangården i väst.

Laga skifteskarta från 1847 över Bossgård med detalj av befintliga byggnader på platsen. Hus som utpekas med gula pilar är de två byggnaderna som står kvar på fastigheten Bossgård 17:1 idag. Bostadshuset har dock byggts om. Karta från lantmäteriets historiska kartarkiv.

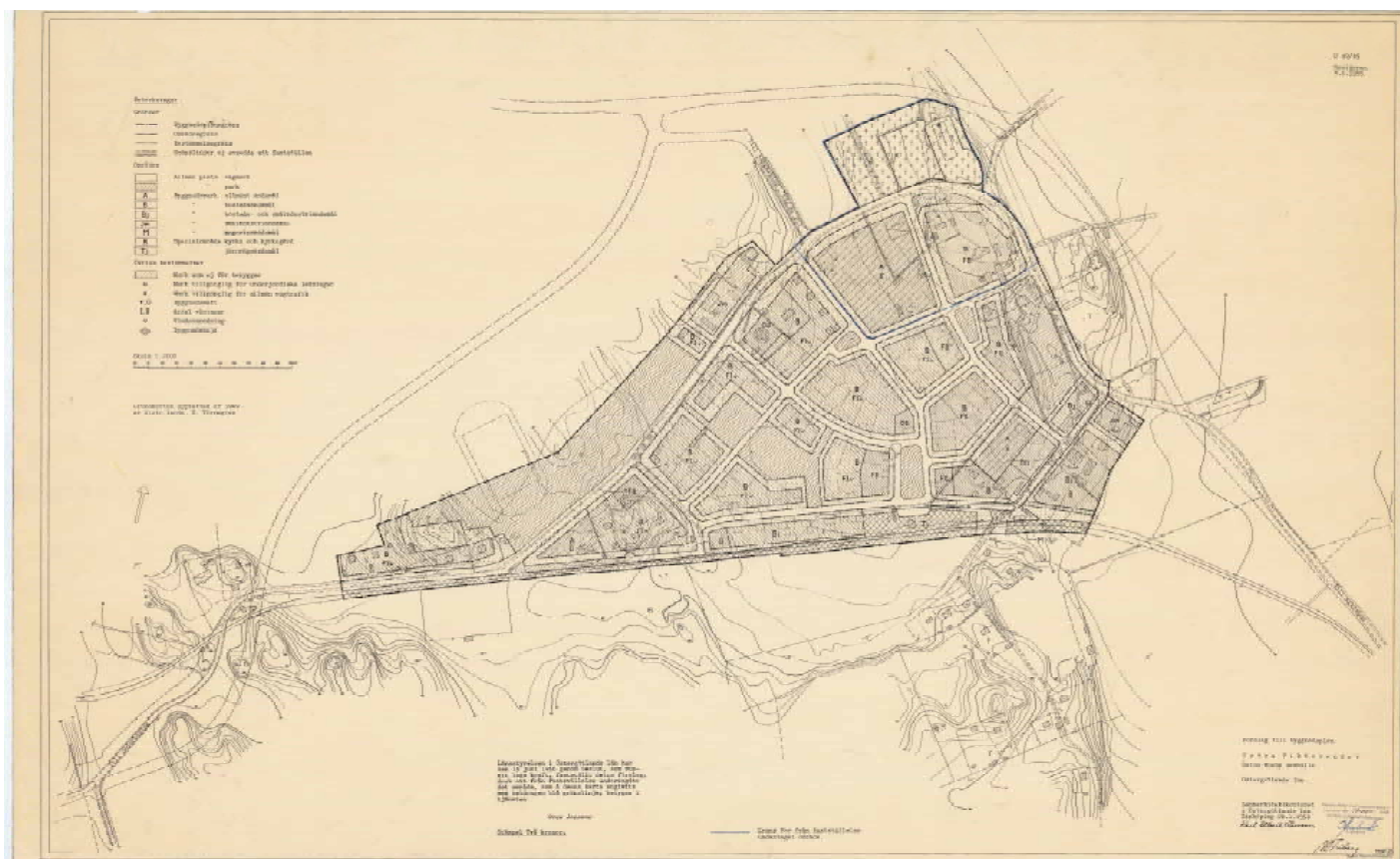

Kartöverlägg av kartan från 1847 och dagens karta där man kan skymta byggnadernas placering. Skolbyggnaden är placerad utanför bossgårds historiska tomter och det är tydligt att bossgårds västergård är del av det som idag heter Bossgård 17:1. Flertalet ekonomibygnader inom gårdarna har rivits sedan 1800-talets mitt.

Under 1800-talets slut och 1900-talets början fungerade gårdarna huvudsakligen som lantbruk, handelsgårdar och den östra gården fortsatt som Kronolänsmannaboställe.

År 1937 köptes hela Bossgård med samtliga fastigheter av en Sven Nilsson, denne styckade bitvis av gården mellan 1937 och 1954 till 34 mindre fastigheter som såldes av. Detta låg till grund för bildandet av Östra husby samhälle.

En första ”byggnadsplan” påbörjades för Östra husby under 1950-talet och 1956 fastslogs planen av Länsstyrelsen. Då hade samhället redan börjat bebyggas på Bossgårds historiska åkermark i sydväst. År 1967 exproprierades ytterligare mark från Bossgård för att uppföra Bostadsområden i Östra husby samhälle. Östra husbys stora skolbyggnad uppfördes under 1900-talets mitt strax sydväst om Bossgård, i anslutning till fastigheten Bossgård 17:1.

Förslag på byggnadsplan för östra husby från 1954. Bossgård är placerat uppe till höger i bild. Karta från Norrköpings kommun.

Detalj av Bossgård, omfattande alla tre historiska gårdar. Centralt syns byggnaden på Bossgård 17:1, till vänster syns troligen den äldre huvudbyggnaden i Bossgårds västergård och till höger, det gamla länsmannabostället.

BOSSGÅRD 17:1

Vid slutet av 1800-talet köptes Bossgårds mellangård av grosshandlaren O. E. Erickson som bedrev handel och hade en butik på tomten mot kyrkan. Vid en uppdelning av ett samfällt grustag år 1900 finns O. E. Erickson omnämnd tillsammans med David Olsson och Kronolänsman Hjalmar Zelleroth, Erickson omnämns som ägare till Bossgård 1:1 och 2:1. Enligt muntliga källor ska Erickson ha ägt samtliga tre gårdar inom Bossgård under någon tid, möjligen efter 1918 då kronolänsmansämbetet försvann. Erickson är den person som av allt att döma har haft störst påverkan på dagens gårdsbild då denne ska ha ägt fastigheten fram till 1937. Denne lät av allt att döma bygga ut bostadshuset på fastigheten Bossgård 17:1 till dagens form där man tydligt kan se den äldre delen i öst-västlig riktning och en utbyggnad som tillskapades och gav gården en T-form. Ett äldre foto från sekelskiftet visar en butik i fastighetens ände samt bostadshusets öppna veranda. Här syns även tecken från anläggandet av lindallén som står på platsen idag. En större lustträdgård uppfördes troligen vid samma tillfälle mot det som historiskt varit Bossgårds västergård.

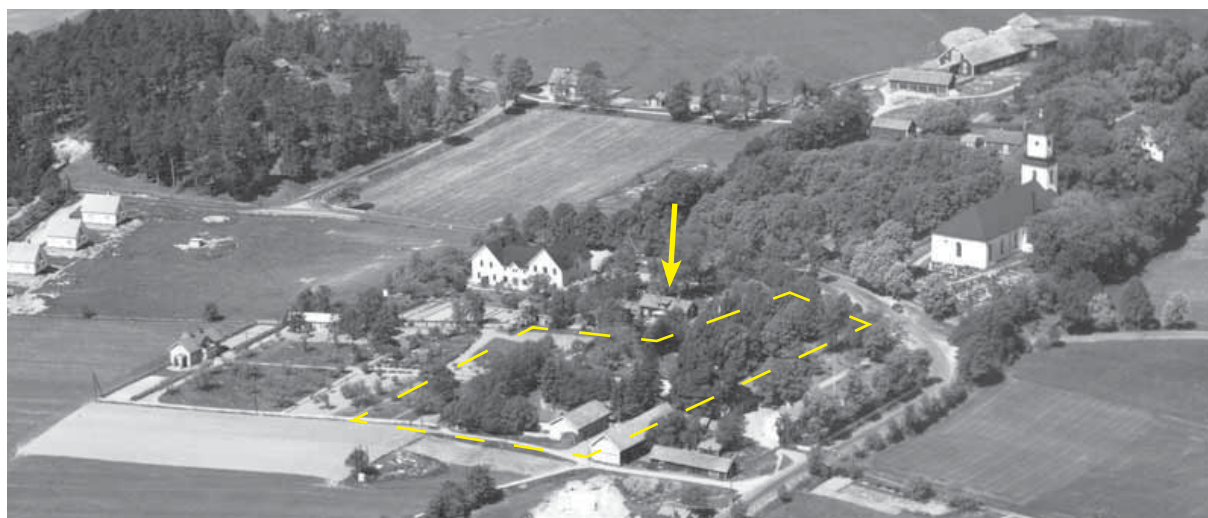

Äldre fotografi av Bossgård 17:1, infarten norrifrån, troligen 1900. I bakgrunden kan man skimra huset som fortsatt står på platsen. I förgrunden syns det som troligen användes som butik. Se även kartan på S.51 för referens. Man kan skönja nyligt planterade träd på tomten framför huset. Notera även att verandan är öppen. Foto från Vikbolandets hembygdsförening.

Bossgårds västergård revs eller flyttades till stor del under 1900-talets första hälft förutom dess bostadshus. På västergårdens plats anlades odlingsland, fruktträdgård och mindre blandad småbebyggelse. På platsen bedrevs fruktodling och handelsträdgårdsverksamhet av de som hade dagens Bossgård 17:1 som då slagits samman av det tidigare Bossgård 1:1 och 2:1. Handelslokalen i anslutning till bostadshuset flyttades enligt uppgift under 1900-talets början och står nu som bostadshus mitt emot ICA-butiken i Östra Husby, detta är dock inte verifierat. Butiken på Bossgård inrättades i en annan byggnad på fastigheten. Det som var gamla västergårdens huvudbyggnad rakt söder om kyrkan stod där det idag står två villor. Detta hus fanns kvar på platsen fram till 2000-talets början då byggnaden fattade eld och brann ned.

Fotografi av bostadshuset på Bossgård 17:1 från 1920-talet. Verandan är här inbyggd med glasad överdel. Centralt syns det som troligen var gårdens ursprungliga utsträckning som byggts till och fått en t-form samt en utbyggnad mot höger (väst). Foto från Vikbolandets hembygdsförening.

Flygfoto som visar Bossgård, ungefärlig utsträckning av utredningsområdet markerat med gul streckad linje. Området till väst har trädodlingar och en anslutande byggnad som var del av handelsträdgårdsverksamheten. Huset markerat med gul pil är troligen Västergårdens huvudbyggnad som även syns på kartor från 1800-talets mitt, detta har idag ersatts av två moderna villor. Övrig bebyggelse är inbäddad i växtligbet. Foto från Digitalt museum.

Flygfoto av Bossgård från 1950-talet. Utredningsområdet markerad med gul streckad linje. Västergårdens ekonomibygnader är vid tidpunkten rivna och tommarken används som äppelodlingar. Mot Mellangården syns ett tätare trädbestånd som omfattar prydnadsträdgården. I förgrunden står en byggnad som vid tiden hörde till fastigheten, troligen var detta butik och bandelsträdgårdens driftsbyggnad. Foto från digitalt museum.

Bossgårds mellangård fotograferat genom allén från 1930. Foto från Vikbolandets bemygdoförening.

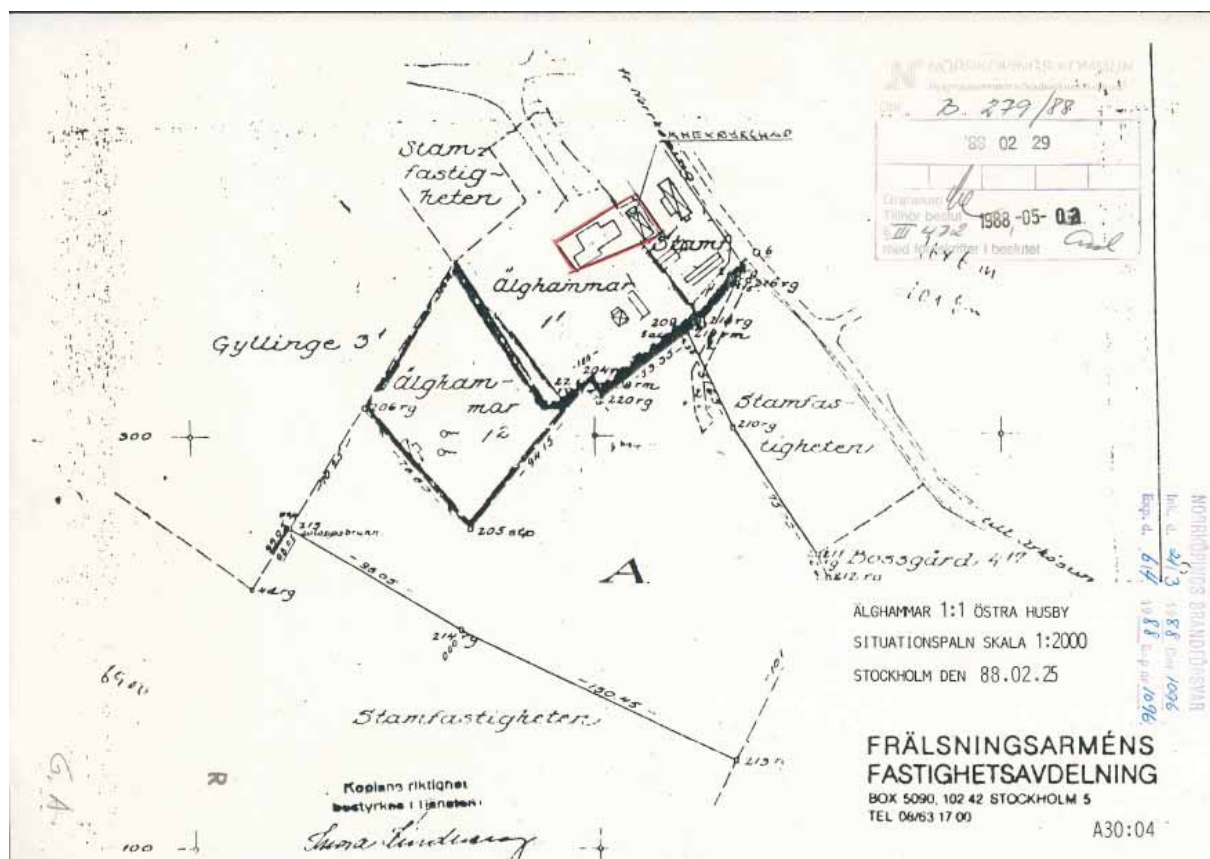
År 1934 uppmättes fastigheterna på Bossgård. I förrättningen kallas Bossgård 17:1 då för nr2 eller Bossgård 4:8. Då syns samtliga byggnader uppritade och därtill hörande trädgård och inrutade trädgårdsland. Fastigheten omfattade äppelodlingarna som syns på äldre foton. År 1937 delade Sven Nilsson fastigheten Bossgård 17:1 till en körsnär vid namn Petersson och i samband med detta bytte fastigheten namn till Älghammar.

Bossgård, uppmätt 1934. Fastigheten heter här Bossgård 4:8 och består huvudsakligen av det historiska Bossgårds mellangård och västergård. Här syns det befintliga bostadshuset, ekonomibyggnaden samt uthuset, men även en mindre byggnad ungefär på den placering där dagens källarbyggnad ligger. Uppritad på samma fastighet finns den omfattande odlingen samt en prydnadsträdgård med indelade gångar och trädgårdsland. I södra änden av fastigheten syns byggnaden i anslutning till odlingarna. Foto ur Bossgårds gårdsarkiv.

År 1949 köptes nuvarande Bossgård 17:1 av Frälsningsarmén som bedrev sommarhem på platsen fram till 2008. Fastigheten såldes mellan 2009 och 2010. Nuvarande ägare tillträdde omkring 2016 och byggde då om huset på tomten invändigt och inrättade fyra lägenheter i detta.

Dagens Bossgård 17:1 omfattar ca 9000 m² vilket är en fördubbling av den historiska utbredningen. Enligt äldre kartor och arealavmätningar omfattar dagens Bossgård 17:1 både den historiska mellangården och Västergården.

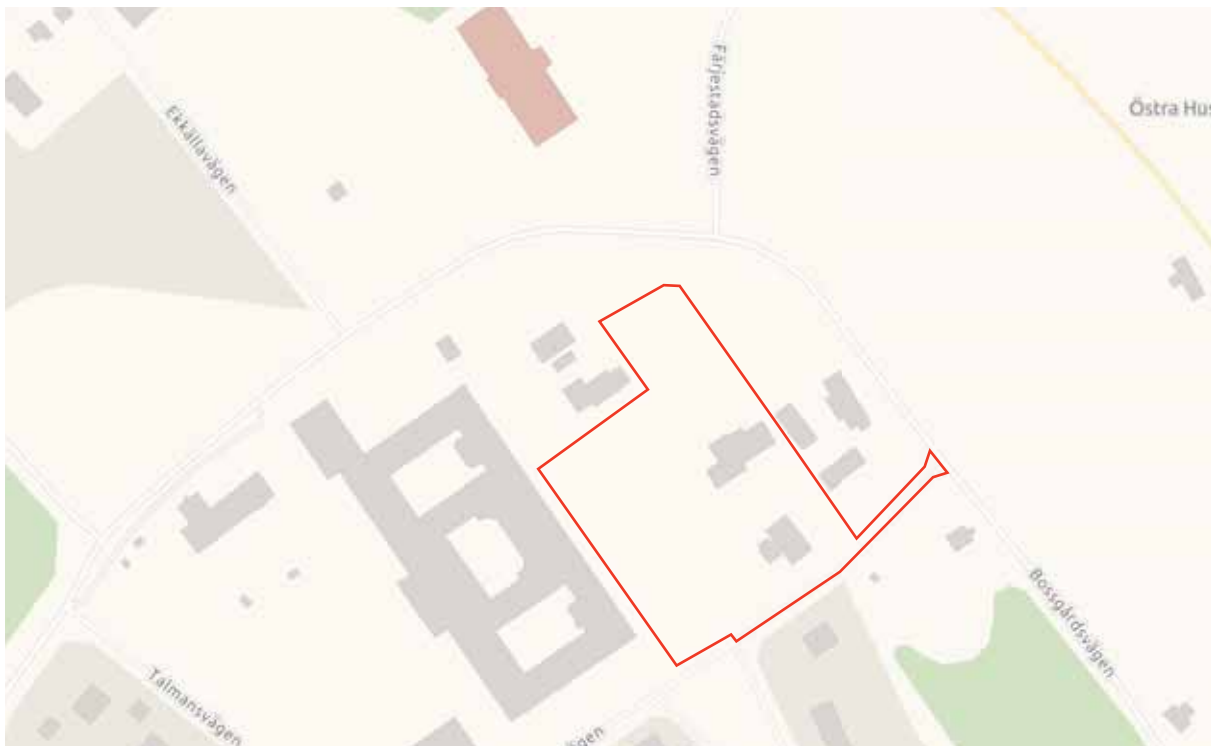

Ritning av fastigheten "Älghammar 1:1" som idag omfattar Bossgård 17:1. Ritningen är stämplad 1988 av Frälsningsarméns fastighetsavdelning men skolbyggnaden på angränsande tomt saknas här, denna var uppförd vid tillfället. På ritningen är bostadshuset markerat tillsammans med andra äldre byggnader på fastigheten och den angränsande gården till öst. Ritning från Norrköpings stadsarkiv.

4

Kulturmiljö- beskrivning

BESKRIVNING AV BEFINTLIG OMRÅDE

Fastigheten Bossgård 17:1 avgränsas med röd markering enligt Norrköpings kommuns fastighetskarta. Fastigheten ligger i anslutning till Bossgård 11:1 i öst, samt Östra busby kyrka i norr. Mot väst syns Östra busby skola. Karta från Norrköpings kommuns hemsida.

Flygfoto av samma område där trädforekomst i alléer och äppelträd syns. Flygfoto från Norrköpings kommun.

Omgivningar

Bossgård 17:1 omges av bebyggelse på samtliga sidor. I norr finns kyrkan fritt placerad på Östra husby kyrkogård som kantas av en kallmurad omgärdning av sten. Från norr finns sedan en större öppen yta framför fastigheten och en portal av trä mot lindallén som leder in på fastigheten.

Precis öst om fastigheten ligger Bossgård 11:1 som är den historiska kronolänsmansgården med byggnader delvis från 1700-tal. Detta bedöms vara en högst intakt gårdsbildning med mycket lång kontinuitet och stort värde för riksintresseområdet. Byggnaderna består av tre panelklädda och rödmålade hus i en och en halv plan.

Söder om Bossgård ligger enplans kedjehus med panntäckta sadeltak och putsade eller panelslagna fasader med dova kulörer. Ännu längre söder ut ligger flerfamiljshus i två plan som tilläggsisolerats på 1980-tal. Ytan söder om fastigheten präglas av öppenhet, luftig rymd och stora gräsytor.

Väst och nordväst om fastigheten finns Östra husby skola, uppförd under 1900-talets mitt i ett plan av gult tegel med tegeltak av terrakottakulör. Huset har strikt fönsterplacering med ospröjsade lufter i långa band. En mindre förhöjning finns i fasaden mot Bossgård 17:1 som är slätputsad.

Nordväst om fastigheten finns även två friliggande villor som uppförts under 2000-talet. Det ena i ett plan och det andra i ett och ett halvt plan. Båda med tegeltak och panelklädnad. Huset i ett och ett halvt plan har sadeltak som saknar takkupor, enplanshuset har ett valmat sadeltak med språng mot takfoten och kraftigt överhäng av taket.

Bossgård 17:1 sedd från norr. En större grusyta vid infarten samt en väg in till Östra husby sambälle. Rakt fram syns den rödmålade entrén i trä samt staket. Till höger en av de två nybyggda villorna.

Utredningsområdet sett tvärs över. Här söder om bossgård 17:1, på andra sidan syns de låga villorna och bakom det kyrkan. Till vänster syns Östra Husby skola.

Kyrkan sedd mot norr genom portalen på fastigheten. Kyrkogården omges av en stensatt mur.

Söder om fastigheten finns öppna gräsytor och parkering som ansluter till den låga bebyggelsen, i bakgrunden till vänster syns låga kedjehus.

Ytterligare lägre enplansbebyggelse samt öppna grönytor i hörnet Rovägen/Sandebövägen. Fotomontage av författaren.

Sandebövägen kantas av träd och bostadsbebyggelsen är uppförd i ett plan.

Östra Husby skola nordväst om Bossgård 17:1. Skolbyggnaden är uppförd i ett plan och inbäddad i grönska och träd.

Delen av skolbyggnaden som sluter an mot Bossgård 17:1 är uppförd i ett plan med en mindre förhöjning mitt i enplanslängan. Fotomontage av författaren.

Rovägen sedd från sydväst. I bakgrunden kan man skönja fastighetens utbusbebyggelse. Till vänster syns skolbyggnaden.

De två villorna nordväst om Bossgård 17:1. En i ett plan och det andra i en-och-ett-halvt plan. Byggnaderna håller låg profil och en-och-en-halvt plans huset saknar takkupor.

Bossgård 17:1

GRÖNYTOR

Fastigheten omgärdas i norr av ett vitmålat staket av trä, entrén präglas starkt av sin enkla portal av rödmålat trä och vägen mot huset som tidigare varit grusbelagd. Längs vägen står en lindallé bestående av 12 högvuxna träd. Bland träden finns även sex mindre belysningsstolpar som lyser på vägen. I övrigt är norra delen av tomten obebyggd och gräsbevuxen bortsett från en port till en källare, eller förmodat skyddsrum, som enligt uppgift ska ha använts som matkällare för speceributiken.

Norr om bostadshuset finns en större grusbelagd plan.

Mot öst ligger angränsande fastighet mycket nära och marken är grusbelagd med en gång öster om huset och vidare ner till fastighetens södra utfart. Längs denna grusväg står två sockertoppsgranar och en blågran som båda är vanliga prydnadsträd. I anslutning till huset finns även en mindre buskansamling av gullregn, forsythia, rynkolvon, ginst, lönn och syrén.

Väst om huset finns en vidsträckt grönyta där fem större stubbar finns mot öst och nordöst nära bostadshuset. I mitten av grönytan finns ett buskage av forsythia, ett plummonträd och ett fristående äppleträd. I gräsyntans södra del finns sex äppleträd varav ett är dött.

Lindallén med grusväg in på fastigheten. Omgivns främst av gräsmark.

Gräsyta väster om allén där källare/ skyddsrum finns. Till höger skimtar et ventilationskanal. I bakgrunden syns den stora öppna ytan väster om huset.

Ytan norr och nordväst om huset är delvis grubelagd, delvis förekommer större stubbar från nedsågade träd.

Grusytan norr om huset och allén sedd från söder.

Öst om huset ligger angränsande fastighet mycket nära. Mellan dessa går en grusväg.

Grusvägen genom fastigheten och vidare mot söder.

Söder om huset finns ekonomibygnaden och äldre prydnadsträd samt en genomfatsväg. Sett från norr.

Fastighetens södra del sedd från söder, genomfartsvägen samt ekonomibygnad till vänster och bostadsbuset i bakgrunden. Till höger syns två sockertoppsgranar och en större blägran i mitten.

I anslutning till ekonomibygnaden och utbus finns en blandad prydnadsväxtlighet, bland annat med syrén, ginst, lönn, rynkolvon och forsytbia. Inga spår efter berså eller dyl.

Det öppna gräsfältet i västra delen av fastigheten. Här syns äldre stubbar, mitt i bild ett förysthiabuske och till vänster ett plommonträd. I bakgrunden syns äppelträden i formation samt Östra Husby skola.

Ett antal större stubbar markerar vart den tidigare prydnadsgården och äppelodlingen tidigare legat.

Fastigheten sedd från sydväst. Stubbar efter större parkträd, buskage och blandad trädväxtlighet. I bakgrunden syns kyrktornet.

De återstående äppelträden i fastighetens sydvästra utkant, sedd från grönytan vid Sandeborägen. Till vänster skymtar skolbyggnaden, i bakgrunden syns kyrkans torn.

Den öppna gräsyntans växtlighet av forsythiabuskage till höger, stubbarna till vänster och äppleträd i bakgrunden. Fotomontage av författaren.

Fastighetens äppleträdbestånd, till vänster ett fristående äppleträd, längre bort till höger syns sex träd stå mer samlat varav ett är dött.

BOSTADSHUSET

Byggnaden har en T-formad planform bestående av tre sammanbyggda huskroppar. En avlång del som ligger i öst-västlig riktning medan en mötande del ligger i väst med mer nord-sydlig orientering. I anslutning till denna ligger en ytterligare utbyggnad i sydväst. Troligen är den öst-västligt orienterade byggnadskroppen den äldsta, därefter har huset byggts på under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

Den T-formade delen av huset är placerat på en huggen naturstensgrund av större granitstenar som är fogade, delvis med pärlfog. Den mindre utbyggnaden i sydväst står på en murad och putsad grund. Byggnadens exteriör är huvudsakligen målad i en ljus grön kulör. Exteriören är uniform i den T-formade byggnadskroppen med liggande spåntad och profilhyvlad panel under fönster, en avdelande vattbräda med plåt samt stående panel med locklist över detta. Både den liggande spåntade panelen och locklisterna har intrikat profilhyvlad utformning, särskilt locklisterna med ett fördjupat spår i mitten och karnisprofil på vardera sida om detta spår. Fasaden har vitmålade knutbrädor och liséner. Fönsteromfattningarna är breda och hyvlade med en nedrappande utformning. Paneler, omfattningar och dyl. på denna äldre del av huset är i regel spikade med smidd- eller klippspik.

Den mindre utbyggnaden i sydväst har samma kulör som resterande hus, och en liknande fasadindelning, men paneler är smalare, enklare och lockläkten har förenklats avsevärt i utförande för att påvisa att denna är senare uppförd.

Byggnadens tak har profilerade taktassar både under takfallet och på gavelsidor. Underlagstaket är uppfört av panelbrädor med profilhyvlade kanter och omsorgsfullt mötande geringar, orienterade horisontellt vid takfot och vertikalt längst gavelsidorna. Längst ut på takfot under takplåten finns en flikig bård, sk. lambrekäng. Taket är belagt av bandfalsad plåt med takfotsränna. Även skorstenarna är plåtinklädda. Huset har två takkupor som troligen är uppförda under 1900-talets andra hälft.

Byggnadens fönster och dörrar är i regel bytta under 1900- och 2000-talet förutom källarfönster i den sydvästra utbyggnaden som är från tidigt 1900-tal och möjligen mindre fönster i byggnadens andra plan.

Mot norr har byggnaden en inglasad veranda som delvis gjorts om till entré. Ovanpå denna finns en balkong med barriär av trä som har formgivits med lövsägerier.

Översikt av bostadshuset på fastigheten. Den vänstra byggnadskroppen är av allt att döma den äldsta delen. Till höger är en utbyggnad som skapar T-formen, troligen från 1800-talets slut. I förgrunden syns den inglasade verandan samt balkongen. Takkupan uppförd under 1900-talets andra hälft.

Huset sett från sydöst. Panelutformning med liggande panel under fönster samt avdelande list och därefter stående panel. Vita knutbrädor och fasadavdelande listéner syns även. Huset är placerad på en böj naturstensgrund.

Utbyggnad, troligen från tidigt 1900-tal med putsad grund. Denna del har även ett enklare utförande i panel och locklister.

Murad grund av röd sten som huggits till block. Här syns pärlfog mellan stenar.

Fasadpanelen är av hög ålder och lockläkten är mycket intrikat utförd med ett spår imitten och profilering på vardera sidan.

Locklisterna är spikade med smidd- eller ricklippspik som syns tydligt på flera ställen i panelen.

Liggande panel har ett rundat hälkäl i övre kanten och en rundning nedåt.

Profilhuggna taktassar och lövsägeri av lambrekäng i takfoten smyckar samtliga delar av byggnaden. Underlagstaket som sticker utanför vägglivet har också profilerade spåntade brädor med en noggrant medveten utformning.

Byggnadens tak och skorstenar är täckta av bandsalsad plåt där målningen släpper.

Fönster i utbyggnad mot sydväst. Troligen har denna del använts som pannrum eller dyl. Delen har äldre fönster, troligen från 1900-talets början.

Fönster i kattvindar är troligen äldre och ej utbytta.

Fönster i huset är bytta relativt nyligen.

Verandan mot norr som glasats in, samt därefter byggts om under 2000-talet. Ovanpå verandan finns en balkong och en anslutande takkupa med balkongdörr.

EKONOMIBYGGNADEN

Söder om bostadshuset är ekonomibyggnaden placerad i nord-sydlig orientering. Byggnaden är klädd med stående locklistpanel med panel och lister av varierande bredd. Samtliga är spikade med äldre spik, antingen smidd- eller klippspik. Gavelrösten har utanpåliggande panel med spetsade ändrar nedåt samt ett dekorativt hål. Det är tydligt att panelen tidigare varit målad i en rödbrun kulör och locklisterna varit vitmålade. Huset har tre entréer från öst och två från norr. Dörrarna är svartmålade men har tidigare varit målade bruna. Beslagning på dessa dörrar avslöjar att de är från tidigt 1800-tal eller tidigare. Dörrarnas omfattningar är enkla och vitmålade eller har utformning med spetsiga ändrar. Fönster är i regel ålderdomliga uppförda av trä med glasbrytande spröjs, enstaka enkla hörnjärn förekommer. Takets högben sticker ut på byggnadens långsidor och är släta och enkla i utförande men av grova dimensioner. Här syns vågbord och spåntäckning som finns bevarad under nuvarande tak. Taktassar som sticker ut på gavelsida mot norr har profilerats och är av klenare dimension och troligen uppförts under 1800-talets slut. Taket har vita vindskivor och täcks av tvåkupigt tegel.

Översikt av huset. Tre entréer mot öst och två mot norr. Byggnaden är täckt med panel och lockläkt. Omfattningar av enkel typ eller med spetsiga avslutningar.

Smitt bandgångjärn med fyrkantsmutter, typen var vanligt förekommande innan 1800-talets mitt.

Ekonomibyggnadens gavelsida med utanpåliggande panel i gavelrösten och spetsad, dekorativ panel. Taktassarna är här utbyggda och profilerade likt bostadshuset. Detta förekommer ej på andra sidor av byggnaden. Fönster och dörrar är älderdomliga.

Ekonomibyggnadens tak är av äldre typ med enkla taktassar och därovan är taket täckt av spån.

Byggnadens långsida mot väst, vägglivet buktar utåt något. Byggnaden har äldre fönster.

UTHUS

En mindre byggnad har uppförts väster om ekonomibygnaden. Denna är av modernare form och troligen uppförd under 1900-talets början. Huset finns med på kartor från 1934, men uppvisar inga ålderdomliga tecken på plats. En mindre utbyggnad mot norr kompletterar det annars kvadratiske byggnaden. Troligen har huset byggts till och renoverats kraftigt. Byggnaden har modern locklistpanel, putsad grund, moderna fönster och en relativt modern skorsten. Huset har målats i samma ljusgröna kulör som bostadshuset och har även vitmålade knutar och omfattningar. Taket är täckt av tegel.

Utuset i anslutning till ekonomibygnaden är troligen från tidigt 1900-tal, men är renoverad och utbyggd. Fönster och panel etc. är av modernt snitt. Även skorstenen ser ut att vara renoverad eller ommurad under mitten av 1900-talet.

Uthuset har en något mer grönaktig fasadkulör i jämförelse med ekonomibygnaden/ den gamla ladugården.

5

Referenser

Tryckta källor:

Björk, Tove (2020) *Bossgård 1 Östra husby, arkeologisk utredning, etapp 2 inom fastigheten Bossgård 11:1 och 17:1, Östra husby socken i norrköpings kommun, Östergötlands län*. Rapport från Arkeologikonsult 2020:3334.

Elfström, Gunnar (red.) (1983). *Natur, kultur: miljöer i Östergötland : naturvårdsplan och kulturminnesprogram*. Linköping: Länsstyr. i Östergötlands län

Génétay, C, Lindberg, U. (2015) Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Riksantikvarieämbetet, Riksintressen för kulturmiljövården – Östergötlands län (E)

Räf, Erika (2006) *Elkablar på Vikbolandet, samlingsrapport. Jonsberg, Kuddby, Östra Husby, Östra Stenby och Å socknar*. Östergötlands museums kulturmiljöavdelning, rapport 2006:74

Otryckta källor:

Norrköpings kommun (1956) Handlingar rörande byggnadsplan för Östra Husby samhälle i östra Husby socken. Akt nr. 05- ÖHU -513

Norrköpings kommun (1989) Östra husby översiktsplan.

Arkiv:

Vikbolandets hembygdsförenings föreningsarkiv.

Bossgårds gårdsarkiv, deponerat på gamla Kronolänsmansbostället, Bossgård 11:1

Norrköpings stadsarkiv, digitalt tekniskt arkiv.

Digitalt museums fotoarkiv.

Internetkällor:

Boverkets författningssamling: https://www.boverket.se/contentassets/a9a584aa0e564c8998d079d752f6b76d/konsoliderad_bbr_2011-6.pdf

Lantmäteriets historiska kartor.

Länsstyrelsen i Östergötland, riksintressen för kulturmiljövården, Norrköping https://www.raa.se/app/uploads/2016/02/E_riksintressen.pdf [Hämtad 2020-06-16]

Svensk författningssamling: <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk->

[författningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900,](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900)
[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/
kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950,](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950)
[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808.](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808)

Muntliga källor:

Ezell, Thomas. Intervju med ägare av Bossgård 11:1. [2020-10-28]

Hagdahl, Michael. Ordförande för Vikbolandets hembygdsförening, tillhandahållit material och uppgifter. [2020-10 och 2020-11-06]